

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kłapsia Jan

Author: Teresa Banaś

Citation style: Banaś Teresa. (2005). Kłapsia Jan. W: J. Lyszczyzna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 70-72). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

grafia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku. „Śląski Korbut”. Red. J. Zaremba. Wrocław 1980, s. 124; R. Sadło: „Hołdowna Klio” Krzysztofa Kaldenbacha. Uwagi o strukturze utworu. W: „Śląskie Miscellanea”. T. 6: *Literatura — folklor*. Red. K. Heska-Kwaśniewicz i J. Malicki. Kraków 1994, s. 31—42.

Teresa Banaś

KŁAPSIA JAN (1759—1805), pisarz protestancki, kaznodzieja.

Urodził się 29 września w Skoczowie, w rodzinie chłopskiej. Był synem Jana i Zuzanny z Sikorów. Nauki wstępne pobierał w szkole ewangelickiej w Cieszynie. Studia teologiczne odbył w Lipsku w latach 1779—1781, potem powrócił na Śląsk Cieszyński. W r. 1782 powołano go na stanowisko pastora zboru w Białej, lecz funkcji tej nie przyjął. W tym samym roku na pastora obrał go zbór w Jaworzu, ale tym razem urząd ten objął. Było to już po edykcje tolerancyjnym dla protestantów w Austrii, zatem zbory mogły swobodnie rozwijać swą działalność. Jan Kłapsia pełnił obowiązki kaznodziei najpierw w Jaworzu, a od 1800 r. w Cieszynie. Był już wówczas żonaty i miał dwóch synów bliźniaków. W r. 1804 zmarła mu żona — Katarzyna Paulinia — zostawiając sześciolatek pod opieką męża.

Kłapsia był jedynym pisarzem ewangelickim, który układał po polsku teksty własne, oryginalne. Inni pastory ówczesni zajmowali się działalnością przekładową. Teksty pastora z Jaworza są nieliczne, ale interesujące. Jedna z książek nosi tytuł: *Modlitwy i rozmyślenia nabożne, pomnożeniu chrześcijaństwa, między ludźmi pospolitemi we wszelkim czasie i różnych potrzebach służące*. Tekst wydano we Wrocławiu w r. 1794 (wyd. nast.: b.m. 1887). Pismo to zawiera dwa dodatki. Pierwszy nosi tytuł *Krótko o należytych ćwiczeniach dzieł nauki*, a drugi — *Krótki zbiór historii chrześcijańskiej religii*. Nauka „o ćwiczeniach dzieł” ma formę małego traktatu pedagogicznego, napisanego w duchu idei oświeceniowych. Autor przeciwny jest obłudzie religijnej i zakłamaniu, uważa, iż dziecko bardzo szybko wyczuje fałsz dorosłych, dostrzeże też rozmiękanie się teorii z praktyką życiową niektórych ludzi. Toteż uczyć trzeba dzieci osobistym przykładem godziwego życia. Należy kształtować od wczesnych lat charakter dziecięcy: wyrobić obowiązkowość, przemawiać do rozsądku. Zdecydowanie sprzeciwia się pisarz straszeniu dzieci, np. upiorami. Dodatek drugi stanowi zarys dziejów kościelnych, ujętych z punktu widzenia ewangelickiego duchownego. Piszący uważa zatem, że wy-

stąpienia Lutra, Zwinglego i Kalwina były wielkim i szczęśliwym przełomem, który dokonał się w łonie Kościoła. Na uwagę zasługuje fragment uwznioślający moment przyjęcia przez Polskę chrześcijaństwa. Kłapsia podkreśla, iż „Śląsko wtedy do Polski należące razem do wiary chrześcijańskiej przystało”. Nie pomija też autor faktu prześladowania protestantów przez władze austriackie na Śląsku Cieszyńskim. Z tego też powodu *Krótki zbiór historii chrześcijańskiej religii* ówczesne władze skonfiskowały. Jak pisał Jan Zaremba, wycinano go z egzemplarzy książek nadesłanych do Cieszyna z wrocławskiej drukarni. Pastor z Jaworza był ponadto autorem kazań. Wygłaszał je w zborach cieszyńskich po polsku, lecz wydał w języku niemieckim. Tłumaczył, że niemieckojęzyczne teksty szybciej znajdą nabywców, a dochód ze sprzedaży będzie można przeznaczyć na potrzeby budującego się w Jaworzu kościoła.

Badacze podkreślają, że Kłapsia pisał dobrą polszczyzną, nieco archaiczną i zabarwioną gwarowo. W swych tekstach podnosił wartość pracy rolnika, sam bowiem wywodził się z tego środowiska i dobrze je rozumiał. To właśnie chłopci z okolic Cieszyna byli głównymi odbiorcami jego pism. Według Jana Zaremby środowisko rolników z okolic Cieszyna odegrało później ważną rolę w ożywieniu polskości na Śląsku. Przyczynił się do tego znacznie skromny pastor ewangelicki z Jaworza, którego działalność pisarska i kaznodziejska nie trwała zresztą długo. Dnia 2 grudnia 1805 r., w wieku 45 lat, zmarł on podczas zarazy, na skutek kontaktów z chorymi. Na murze kościoła cieszyńskiego znajduje się napis nagrobkowy, upamiętniający dokładną datę jego śmierci. Jan Kłapsia osierocił dwóch siedmioletnich synów. Jeden z nich — Gustaw Henryk — poszedł w ślady ojca, wybierając zawód duchownego i pedagoga.

Bibliografia

K. Dobrowolski: *Studia nad piśmiennictwem polskim na Śląsku do połowy XIX wieku*. Katowice 1931, s. 19; J. Wantuła: *Ks. Jan Kłapsia (1759—1805) pierwszy kaznodzieja w Jaworzu*. „Poseł Ewangelicki” 1932, R. 48, nr 11—16; W. Ogrodziński: *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Katowice 1965, s. 90, 299, 345; J. Wantuła: *Książki i ludzie. Szkice o wydawnictwach i piśmiennictwie na Śląsku Cieszyńskim*. Kraków 1965, s. 156—163; P. Musioł: *Piśmiennictwo polskie na Śląsku do początków XIX wieku*. Opole 1970, s. 164, 167—169; J. Zaremba: *Piśmiennictwo polskie na Śląsku w drugiej połowie XVIII wieku*. Cz. 2. Katowice 1971; A. Mendykowa:

Książka polska we Wrocławiu w XVIII wieku. Wrocław 1975, s. 38, 133, 278—279, 294; *Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku*. „Śląski Korbut”. Red. J. Zaremba. Wrocław 1980, s. 126—127.

Teresa Banaś

KORWIN WAWRZYNIEC, Laurentius Corvinus Novoforensis, Laurentius Bartholomei De Novo Foro, Lorenz Rabe, Raabe (ok. 1470—1527).

Urodził się w Środzie Śląskiej (Neue Markt, Novum Forum). Był wychowankiem i wykładowcą Akademii Krakowskiej, rektorem szkół we Wrocławiu i Świdnicy, poetą nowolacińskim, pedagogiem, geografem, autorem dzieła o wersyfikacji, pisarzem miejskim, miłośnikiem filozofii neoplatonńskiej i Erazma z Rotterdamu. Należał, oprócz m.in. Jana z Głogowa, Michała Falkenera, Zygmunta Gossingera, Jerzego z Legnicy i Ambrożego Moibana, do pierwszego pokolenia humanistów śląskich.

Nic pewnego nie potrafimy powiedzieć o pierwszych latach życia Corvinusa. Jego ojciec — Bartłomiej Rabe — był mieszczańskim, rajcą miejskim, ławnikiem i starszym cechu kuśnierzy. Korwin ukończył najpewniej szkołę parafialną w rodzinnej Środzie Śląskiej, a w semestrze letnim 1484 r. zapisał się w metrykę Akademii Krakowskiej, gdzie studiował na wydziale nauk wyzwolonych. Dwa lata później uzyskał stopień bakałarza, a w 1489 — magisterium. Okres jego studiów w Krakowie przypadł na lata rozkwitu Akademii Krakowskiej. Przybywali tutaj licznie po naukę młodzieńcy m.in. z Polski, Niemiec, Węgier, Szwajcarii, Anglii. Krakowska wszechnica stała się w XV i XVI w. kolebką humanizmu śląskiego. W latach 1400—1525 studiowało w Krakowie około 3500 Ślązaków (na ogółem 25 tys. scholarów).

Na Akademii Korwin wykładał jako *docens extraneus non de facultate* (docent bez katedry) w latach 1489—1494 m.in. astronomię, filozofię, geografę, literatury klasyczne (grecką i rzymską) i retorykę. Korwin był pierwszym na ziemiach polskich wykładowcą geografii, a na swych zajęciach, prowadzonych metodą pogładową, wykorzystywał mapy. Był autorem powstałego w kręgu myśli Klaudiusza Ptolemeusza podręcznika *Cosmographia* (*Kosmografia*), który opublikował w Bazylei jego uczeń Heinrich Babel, podręcznika metryki i wersyfikacji łacińskiej pt. *Carminum structura* (Kraków 1496), w którym wykład ilustrował własnymi utworami poetyckimi, a także podręcznika retoryki i zbioru